

ASIA **Henkilörekisterin lainmukaisuus**

KANTELU

Kantelija arvostelee 25.4.2012 päivätyssä kantelussaan Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (jäljempänä myös THL) menettelyä, koska laitos kerää avohoidon terveyskeskuskäynneistä arkaluonteisia tietoja tunnistetiedoilla (henkilötunnus) valtakunnalliseen hoitoilmoitusrekisteriin ilman voimassa olevaa lainsäädäntöä ja ilman potilaan lupaa.

Samasta asiasta on saapunut myös nimetön kantelu (OKV/639/1/2013), jonka asiakirjat ovat olleet käytettävissä kantelijan kantelua käsiteltäessä.

SELVITYS

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on antanut 19.6.2012 päivätyn selvityksen ja sosiaali- ja terveysministeriö 4.11.2013 päivätyn selvityksen.

VASTINE

Kantelija on antanut Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen selvityksen johdosta 6.9.2012 päivätyn vastineen. Sosiaali- ja terveysministeriön selvitys toimitetaan kantelijalle tiedoksi tämän päätöksen mukana.

RATKAISU

Arviointi

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tehtävät

THL:n tehtävistä säädetään Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta annetun lain 2 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan laitoksen tehtävänä on muun muassa 1) tutkia ja seurata väestön hyvinvointia ja terveyttä, niihin vaikuttavia tekijöitä ja niihin liittyviä ongelmia, ongelmien yleisyyttä ja ehkäisymahdollisuuksia, sekä kehittää ja edistää toimenpiteitä hyvinvoinnin ja tervey-

den edistämiseksi ja ongelmien vähentämiseksi; 2) tutkia, seurata, arvioida ja kehittää sekä ohjata sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa ja antaa asiantuntijatukea hyvinvointia ja terveyttä edistävien politiikkojen, toimintatapojen ja käytäntöjen toteuttamiseksi; 3) harjoittaa alan tutkimus- ja kehittämistoimintaa, edistää innovaatioita sekä tehdä aloitteita ja esityksiä sosiaali- ja terveydenhuollon ja sen palvelujen kehittämiseksi ja väestön terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi ja 4) toimia tilastolain (280/2004) 2 §:n 2 momentissa tarkoitettuna tilastoviranomaisena ja ylläpitää alan tiedostoja ja rekistereitä siten kuin niistä erikseen säädetään sekä huolehtia tehtäväalueensa tietoperustasta ja sen hyödyntämisestä. Edelleen pykälän 2 momentin mukaan laitoksen tulee lisäksi huolehtia niistä tehtävistä, jotka laissa tai sen nojalla säädetään sen tehtäviksi tai jotka sosiaali- ja terveysministeriö sille määrää. Lisäksi laitos voi toimia oikeuslääketieteellisten ja terveydenhuollon palvelujen tuottajana silloin, kun tällainen toiminta liittyy välittömästi sen tutkimus-, asiantuntija- tai kehittämistoimintaan.

Tilastolain 2 §:n 1 momentin mukaan valtion tilastotoimen tehtävänä on huolehtia yhteiskuntaoloja ja niiden kehitystä kuvaavien tilastojen laatimisesta yleistä käyttöä varten. Pykälän 2 momentin 1 kohdan mukaa tilastoviranomaisella tarkoitetaan kyseisessä laissa muun muassa Terveyden ja hyvinvoinnin laitosta sen hoitaessa laissa säädettyjä tilastojen laadintaan liittyviä tehtäviä.

Edellä mainittuja tehtäviä hoitaessaan THL kerää tietoja valtakunnallisiin terveydenhuollon henkilörekistereihin ja siten muun muassa hoitoilmoitusrekisteriin.

Hoitoilmoitusrekisteri

Nyt käsiteltävänä olevassa asiassa on kysymys siitä, onko THL:n hoitoilmoitusrekisterille ja siihen kerättäville tiedoille olemassa oikea lainsäädännöllinen perusta.

Hoitoilmoitusrekisteristä on säädetty terveydenhuollon valtakunnallisista henkilörekistereistä annetussa laissa, joka on tullut voimaan 1.9.1989 (556/1989). Lain 1 §:n mukaan terveydenhuollon valtakunnallisilla henkilörekistereillä tarkoitetaan kyseisessä laissa valtakunnallisia keskusrekistereitä, jotka sisältävät henkilön terveydentilaa, sairautta tai vammaisuutta taikka häneen kohdistettuja hoitotoimenpiteitä tai niihin verrattavia toimia koskevia tietoja.

Lain 2 §:n 1 momentin mukaan sosiaali- ja terveyshallituksella ja lääkelaitsella voi niille laissa tai asetuksessa säädettyjen tilastointi-, suunnittelu-, tutkimus- ja valvontatehtävien hoitamiseksi olla asetuksella säädettyjä terveydenhuollon valtakunnallisia henkilörekistereitä.

Lain 3 §:n mukaan terveydenhuollon viranomaiset ja laitokset sekä sosiaali- ja terveyshallituksen alaiseen terveydenhuolto- ja farmaseuttiseen henkilöstöön kuuluvat ovat velvollisia salassapitovelvollisuutta koskevien säännösten estämättä antamaan maksutta sosiaali- ja terveyshallitukselle ja lääkelaitselle asetuksella säädetty tässä laissa tarkoitettuihin henkilörekistereihin talletettavat tiedot hallussaan olevista asiakirjoista ja rekistereistä.

Lain 4 §:ssä säädetään henkilötietojen salassapidosta ja niiden luovuttamisesta tiettyihin tarkoituksiin.

Lain 6 §:n mukaan tarkemmat säännökset tässä laissa tarkoitetuista henkilörekistereistä ja tämän lain täytäntöönpanosta annetaan asetuksella.

Terveydenhuollon valtakunnallisista henkilörekistereistä annetun asetuksen 1 §:n mukaan terveydenhuollon valtakunnallisista henkilörekistereistä annetun lain 2 §:n 1 momentissa tarkoitettuja henkilörekistereitä on muun muassa hoitoilmoitusrekisteri.

Asetuksen 2 §:n mukaan hoitoilmoitusrekisteriin talletetaan sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskukseen kansanterveyslain (66/72) 4 §:ssä, erikoissairaanhoidon lain (1062/89) 5 §:ssä, mielenterveyslaissa (1116/90) sekä sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskuksesta annetussa laissa (1073/90) säädettyjen tehtävien hoitamiseksi terveydenhuollon toimintayksiköiden toiminnan sisällön ja kohdentumisen kannalta tarpeelliset tiedot. Nämä tiedot käsittävät potilaan henkilötiedot, terveydenhuollon toimintayksikköä, asiakkuuden perustetta, hoidon ja jatkohoidon järjestämistä, diagnooseja ja hoitotoimenpiteitä koskevat tiedot sekä potilaan, kunnan ja muun osapuolen hoitotaksosta suorittamia maksuja koskevat tiedot.

THL on tullut sosiaali- ja terveyshallituksen, Kansanterveyslaitoksen ja Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskukseen tilalle, joten edellä mainitut säännökset koskevat sen toimintaa.

Henkilötietojen käsittelyä yleislakina säätelevä henkilörekisterilaki (471/1987) tuli voimaan 1.1.1988. Lain 1 §:n 1 momentin mukaan henkilötietoja kerättäessä, tallettaessa, käytettäessä ja luovutettaessa oli henkilön yksityisyyden sekä hänen etujensa ja oikeuksiensa suojelemiseksi, valtion turvallisuuden varmistamiseksi samoin kuin hyvän rekisteritavan toteuttamiseksi noudatettava, mitä kyseisessä laissa säädettiin, jollei laissa ollut toisin säädetty. Henkilörekisterilain 49 §:n 2 momentin mukaan ennen henkilörekisterilain voimaantuloa annetussa asetuksessa olevia säännöksiä henkilötietojen keräämisestä, tallettamisesta, käytöstä ja luovuttamisesta noudatettiin kuitenkin kyseisen lain vastaavien säännösten sijasta.

Terveydenhuollon valtakunnallisista henkilörekistereistä annettu asetus on tullut voimaan 15.9.1989 eli vasta henkilörekisterilain voimaan tulon jälkeen.

Henkilörekisterilakia koskevan hallituksen esityksen (HE 49/1986 vp) 1 §:n 1 momenttia koskevissa yksityiskohtaisissa perusteluissa on viitattu lain 49 §:n 2 momenttiin ja todettu tavoitteena olleen, että ennen henkilörekisterilakia annettuihin asetuksiin sisältyvät säännökset tarkistetaan ja nostetaan tarvittaessa lain tasolle henkilörekisterilain tultua säädetyksi.

Henkilörekisterilaki oli henkilötietojen käsittelyä koskeva yleislaki, jota sovellettiin, jollei muussa laissa (erityislaki) muuta ollut säädetty. Yleislakina henkilörekisterilakia sovellettiin täydentävänä lakina myös erityislailla säädetyyn henkilötietojen käsittelyyn siltä osin kuin erityislaissa ei tiettyä kysymystä säädetty. Henkilörekisterilain voimaantulon jälkeen annetuissa asetuksissa ei enää saanut poiketa henkilörekisterilain säännöksistä. Edellä esitetyn perusteella henkilörekisterilain säännöksiä tuli soveltaa myös terveydenhuollon valtakunnallisia henkilörekistereitä koskevia säännöksiä täydentävinä siltä osin kuin erityissäännöksiä kyseisistä rekistereistä ei laissa ollut.

THL:n hoitoilmoitusrekisteriin kerättävät tiedot sisältävät aikaisemmin henkilörekisterilain 6 §:ssä tarkoitettuja ja nykyisin henkilötietolain (523/1999) 11 §:ssä tarkoitettuja arkaluonteisia tietoja.

Henkilörekisterilain 6 §:n 1 momentin mukaan henkilörekisteriin merkittäviksi ei saanut kerätä eikä rekisteriin tallettaa arkaluonteisia tietoja. Lain 7 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan arkaluonteisten tietojen kerääminen ja tallettaminen oli kuitenkin mahdollista, jos kysymys oli hen-

kilörekisteristä, josta oli säädetty laissa tai asetuksessa tai jonka perustaminen johtui välittömästi rekisterinpitäjälle säädetyistä taikka lain tai asetuksen nojalla määrätystä tehtävästä.

Terveydenhuollon valtakunnallisista henkilörekistereistä annetun lain säätämisaikaan voimassa olleessa perustuslaissa (hallitusmuoto) ei ollut säännöstä siitä, miten henkilötietojen suojasta tulisi säätää.

Edellä esitetyn perusteella terveydenhuollon valtakunnallisista henkilörekistereistä annetun lain säätämisaikana henkilörekisteristä ei velvoitettu säätämään lailla. Kyseisen lain 2 §:n 1 momentin mukaan sosiaali- ja terveyshallituksella ja lääkelaillalla saattoi niille laissa tai asetuksessa säädettyjen tilastointi-, suunnittelu-, tutkimus- ja valvontatehtävien hoitamiseksi olla asetuksella säädettyjä terveydenhuollon valtakunnallisia henkilörekistereitä.

Kantelussa tarkoitettu hoitoilmoitusrekisteristä on säädetty lailla, mutta rekisterin yksityiskohdista asetuksella.

Eduskunnan toinen lakivaliokunta katsoi mietinnössään (II LaVM 3/1989 vp), joka koski hallituksen esitystä laiksi terveydenhuollon valtakunnallisista henkilörekisteristä, että kyseiset henkilörekisterit sisältävät erityisen arkaluonteisia pidettäviä tietoja ja ovat niin merkittäviä, että on hyvin perusteltua säätää niistä lailla.

Edelleen valiokunta piti tärkeänä, että pohdittaisiin hyvin tarkoin rekistereiden pitoon liittyviä keskeisiä kysymyksiä kuten sitä, mitkä rekisterit ovat tarpeellisia ja tarkoituksenmukaisia ja mitä tietoja niihin on syytä sisällyttää, mikä olisi oikea rekisterinpitäjäviranomainen eri tietojen osalta, millä hallinnon tasolla pidetään yksityiskohtaisia tietoja sisältäviä rekistereitä ja voisiko rekistereiden sisältämiä tietoja jotenkin eriyttää siten, että arkaluonteiset tiedot olisivat muita tietoja vaikeammin käytettävissä. Valiokunta katsoi, että tärkeää olisi myös selvittää, missä tapauksissa tietojen rekisteröinnissä on välttämätöntä käyttää henkilötunnusta ja voidaanko henkilötunnus jossain vaiheessa poistaa tai korvata jollakin vaikeammin henkilöön yhdistettävissä olevalla koodilla.

Toinen lakivaliokunta totesi, että sen mielestä on syytä jatkaa käsiteltävänä olevien rekistereiden ylläpidon tarpeen ja asianmukaisuuden selvittämistä ja tietosuojan parantamiskeinojen etsimistä. ”Tämän vuoksi valiokunta korostaa, että lakia terveydenhuollon valtakunnallisista henkilörekistereistä on pidettävä väliaikaisena ratkaisuna, jonka avulla käsiteltävänä oleviin jo ennen henkilörekisterilainsäädännön voimaantuloa käytössä olleisiin rekistereihin liittyvät suurimmat ongelmat saadaan poistetuksi.”

Perusoikeuksia koskevat säännökset uudistettiin 1.8.1995 voimaan tulleella lailla Suomen hallitusmuodon muuttamisesta. Tuossa yhteydessä hallitusmuodon 8 §:n 1 momenttiin tuli säännös, jonka mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu ja henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla.

Nykyisin voimassa oleva perustuslaki tuli voimaan 1.3.2000. Sen 10 §:n 1 momentti vastaa mainittua hallitusmuodon 8 §:n 1 momenttia.

Perustuslain 80 §:ssä säädetään asetuksen antamisesta ja lainsäädäntövallan siirtämisestä. Pykälän 1 momentin mukaan lailla on säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan.

Perustuslakia koskevan hallituksen esityksen (HE 1/1998 vp) yksityiskohtaisissa perusteluissa on 10 §:n osalta viitattu tuolloin voimassa olleen hallitusmuodon 8 §:ään. Hallitusmuotoa koskevan hallituksen esityksen (HE 309/1993 vp) 8 §:n 1 momenttia koskevissa yksityiskohtaisissa perusteluissa on puolestaan todettu, että säännös viittaa tarpeeseen lainsäädännöllisesti turvata yksilön oikeusturva ja yksityisyyden suoja henkilötietojen käsittelyssä, rekisteröinnissä ja käyttämisessä.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on useissa lausunnoissaan (PeVL 8/1995 vp, PeVL 26/1996 vp sekä PeVL 7, 28 ja 29/1997 vp) ottanut kantaa hallitusmuodon 8 §:n 1 momentissa säädettyyn lailla säätämisen sisältöön. Muun muassa lausunnossa PeVL 14/1998 vp, joka koski hallituksen esitystä laiksi poliisin henkilörekisteristä, valiokunta on todennut, että henkilötietojen suoja koskevan hallitusmuodon 8 §:n 1 momentin perusoikeussäännöksen kannalta tärkeitä sääntelykohteita ovat ainakin rekisteröinnin tavoite, rekisteröitävien henkilötietojen sisältö, niiden sallitut käyttötarkoitukset mukaan luettuna tietojen luovutettavuus ja tietojen säilytysaika henkilörekisterissä sekä rekisteröidyn oikeusturva samoin kuin näiden seikkojen sääntelemisen kattavuus ja yksityiskohtaisuus lain tasolla. Valiokunta on myöhemmin antamissaan lausunnoissa uudistanut näkemyksensä (PeVL 12/2002 vp, 14/2002 vp ja 51/2002 vp). Lausunnossa PeVL 12/2002 vp valiokunta on lisäksi todennut, että lailla säätämisen vaatimus koskee myös mahdollisuutta luovuttaa henkilötietoja teknisen käyttöyhteyden avulla.

Henkilörekisterilaki on kumottu 1.6.1999 voimaan tulleella henkilötietolailla, joka on nykyisin voimassa oleva henkilötietojen käsittelyä koskeva yleislaki. Lain 1 §:n mukaan lain tarkoituksena on toteuttaa yksityiselämän suoja ja muita yksityisyyden suoja turvaavia perusoikeuksia henkilötietoja käsiteltäessä sekä edistää hyvän tietojenkäsittelytavan kehittämistä ja noudattamista.

Hallintovaliokunta on mietinnössään (HaVM 26/1998 vp), joka koski hallituksen esitystä henkilötietolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi, todennut, että säädettävä henkilötietolaki on henkilötietojen käsittelyä koskeva yleislaki, jota kaikessa henkilötietojen käsittelyssä on noudatettava. ”Henkilötietolaki ei tule kuitenkaan sääntelemään ja ratkaisemaan kaikkia henkilötietojen käsittelyyn eri aloilla liittyviä yksittäisiä kysymyksiä, minkä vuoksi tarvitaan myös toimialakohtaista erityislainsäädäntöä.”

Edelleen hallintovaliokunta on viitannut perustuslakivaliokunnan lausuntoon PeVL 14/1998 vp ja todennut, että lain tasolla on ilmevä ainakin perustuslakivaliokunnan lausunnossa mainitut asiat. Valiokunta on lisäksi todennut, että asetustasolla on mahdollista antaa tietosisältöä täydentäviä ja tarkentavia säännöksiä, kunhan lakitekstin perusteella voidaan riittävän selkeästi päätellä asetuksen tasoisen sääntelyn sisältö. ”Hallintovaliokunta, jonka toimialaan henkilötietokysymykset kuuluvat, pitää kuitenkin asian luonne, henkilötietojen rekisteröinti, huomioon ottaen asianmukaisena lähtökohtana pyrkimystä mahdollisimman yksityiskohtaisesti säätää henkilötietojen suojaan liittyvistä seikoista jo lain tasolla. Tämän jo linjaratkaisuna omaksutun ja noudatetun kannan osalta viitataan esimerkiksi hallintovaliokunnan lausuntoihin HaVL 16 ja HaVL 19/1998 vp sekä hallintovaliokunnan mietintöön HaVM 25/1998 vp. Edellä lausutun huomioon ottamiseksi tarvitaan toimialakohtaista henkilötietolakia täydentävää lainsäädäntöä.”

Henkilötietolain 11 §:ssä säädetään arkaluonteisten tietojen käsittelykiellosta. Lain 12 §:ssä säädetään poikkeukset arkaluonteisten tietojen käsittelykiellosta. Pykälän 1 momentin 5 kohdan mukaan se mitä 11 §:ssä säädetään, ei estä tietojen käsittelyä, josta säädetään laissa tai joka johtuu välittömästi rekisterinpitäjälle laissa säädetystä tehtävästä ja pykälän 1 momentin 6 kohdan mukaan tietojen käsittelyä historiallista tai tieteellistä tutkimusta taikka tilastointia varten.

Henkilötietolain 12 §:ssä ei ole säännöstä siitä, että arkaluonteisia henkilötietoja voitaisiin niiden käsittelykiellosta huolimatta kerätä ja tallettaa henkilörekisteriin, josta on säädetty asetuksessa. Sen sijaan hallituksen esityksessä henkilötietolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 96/1998 vp) on henkilötietolain 12 §:n 1 momentin 5 kohdasta todettu, että ehdotettu lainkohta vastaa arkaluonteisten henkilötietojen keräämisen ja tallettamisen osalta muutoin henkilörekisterilain 7 §:n 1 kohtaa, mutta tietojen kerääminen ja tallettaminen ei enää olisi mahdollista, jos henkilörekisteristä on säädetty vain asetuksessa. ”Arkaluonteisia tietoja sisältävän henkilörekisterin perustaminen ei myöskään enää voisi perustua rekisterinpitäjälle lain tai asetuksen nojalla määrättyyn tehtävään. Muutokset johtuvat direktiivin 8 artiklan 4 kohdan vaatimuksista ja siitä, että hallitusmuodon 8 §:n 1 momentin mukaan henkilötietojen suojasta on säädettävä lailla.”

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 25/1998 vp) hallituksen esityksestä henkilötietolaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi todennut henkilötietolain 12 §:n 1 momentin 5 kohdasta, että esityksen mukaan arkaluonteisten tietojen käsittelykielto ei estä tietojen käsittelyä, josta säädetään laissa tai joka johtuu välittömästi rekisterinpitäjälle laissa säädetyistä tehtävistä. ”Valiokunnan mielestä jälkimmäinen peruste ei sanonnaltaan ole sopuosinnussa sen kanssa, että perustuslain mukaan henkilötietojen suojasta säädetään lailla. Perusteluissa (s. 45/I) kuitenkin todetaan, että ”arkaluonteisia tietoja sisältävän henkilörekisterin perustaminen ei ... voisi perustua rekisterinpitäjälle lain tai asetuksen nojalla määrättyyn tehtävään”. Kun vielä otetaan huomioon rekisterinpitäjän määritelmä 3 §:n 4 kohdassa, ei kysymys näin ollen voi olla uuden henkilörekisterin perustamisesta ilman lain tukea, vaan siitä, että rekisterinpitäjälle voi muunkinlainen kuin 12 §:ssä erikseen mainittu arkaluonteisten tietojen käsittely olla poikkeuksellisesti sallittua. Perusteluissa tähän liittyy käsitys, että poikkeusten tulee olla tärkeän yleisen edun vaatimia ja sääntelyssä on otettava huomioon tietosuojadirektiivin vaatimus tarvittavista suojatoimista. Näin ymmärrettynä tämä kohta ei ole valtiosääntöoikeudellisesti ongelmallinen.”

Perustuslakivaliokunnan kannan mukaan siis henkilötietolain 12 §:ssä oleva maininta ”... tai joka johtuu välittömästi rekisterinpitäjälle laissa säädetyistä tehtävistä...” ei ole peruste henkilörekisterin perustamiselle.

Edellä esitetyn perusteella henkilörekistereistä on tullut hallitusmuodon 8 §:n 1 momentin perusteella säätää kattavasti ja yksityiskohtaisesti laissa elokuusta 1995 lähtien. Sitten sama velvoite on perustunut perustuslain 10 §:n 1 momenttiin.

Sosiaali- ja terveysministeriö on antamassaan selvityksessä todennut, että perustuslain 10 §:n perusteluiden sekä perustuslakivaliokunnan tulkintakäytäntöjen valossa terveydenhuollon valtakunnallisista henkilörekistereistä annetussa asetuksessa nyt säädetyistä seikoista tulisi säätää lain tasolla täsmällisesti ja tarkkarajaisesti. Ministeriön mukaan voimassa olevat säädökset ovat kuitenkin olleet voimassa perusoikeus uudistuksen voimaan tullessa, eikä niitä tuolloin katsottu siinä määrin perustuslain vastaiseksi, ettei niitä voitaisi edelleen soveltaa käytännössä.

Ministeriö on lisäksi tuonut esille, että vireillä olevan kunta- ja palvelurakennemuutoksen vuoksi terveydenhuollon organisaatiomalli tulevaisuuden kuntakentällä ja vastuutahot eivät ole vielä tässä vaiheessa selvillä. EU:ssa on myös pitkään ollut valmisteilla tietosuoja-asetus, joka tullessaan voimaan edellyttää suomalaisen lainsäädännön harmonisointia asetuksen kanssa. Edelleen selvityksessä on todettu, että kuluvan vuoden aikana sosiaali- ja terveydenhuollon tilasto- ja tutkimusrekistereihin sisältyvien tietojen käsittelyyn olennaisesti vaikuttavat kysymykset ovat olleet EU-asetuksen valmistelussa voimakkaan muutospaineen kohteena. Edellä

mainittuihin seikkoihin viitaten ministeriö on katsonut, että mahdollisia muutoksia lainsäädäntöön ei ole tässä vaiheessa tarkoituksenmukaista tehdä ennen kuin kansallinen palvelurakennemuutosta koskeva lainsäädäntö ja EU-asetuksen sisältö ovat näiltä osin selkiintyneet. THL:n tutkimus- ja tilastorekistereitä koskeva lainsäädännön uudistus on selvityksen mukaan tämän hallituksen hallitusohjelmassa.

Kannanotto

Vaatushenkilötietojen suojasta ja henkilörekistereistä säätämistä lailla on hallitusmuodon 8 §:n 1 momentin ja sittemmin perustuslain 10 §:n 1 momentin nojalla ollut voimassa 1.8.1995 lähtien. Perustuslakivaliokunta on tulkintakäytännössään useasti täsmentänyt säännösten sisältöä ja tarkentanut kannanotoillaan sitä, minkälaisista seikoista ainakin on säädettävä lailla. Se, mitä perustuslaki asiassa edellyttää, ei siten ole epäselvää.

Terveydenhuollon valtakunnallisista henkilörekistereistä annetussa laissa ja asetuksessa ei ole edellä kuvattua sääntelyä tarkempia säännöksiä hoitoilmoitusrekisteristä. Laissa on säädetty siitä, että THL:llä voi olla terveydenhuollon valtakunnallisia henkilörekistereitä. Laissa ei säädetä perustuslakivaliokunnan edellyttämällä tavalla yksityiskohtaisesti ja kattavasti rekisteröinnin tavoitteesta, rekisteröitävien henkilötietojen sisällöstä, niiden sallituista käyttötarkoituksista, tietojen säilytysajasta, rekisteröidyn oikeusturvasta eikä henkilötietojen luovuttamisesta teknisen käyttöyhteyden avulla. Kyseinen laki ei sisällä perustuslain 10 §:n 1 momentin edellyttämiä kattavia ja yksityiskohtaisia säännöksiä hoitoilmoitusrekisteristä. Perustuslakivaliokunta on nimenomaisesti myös todennut, että henkilötietolain 12 §:ssä oleva poikkeusmahdollisuus (”... tai joka johtuu välittömästi rekisterinpitäjälle laissa säädetyistä tehtävistä...”) ei ole peruste henkilörekisterin perustamiselle. Hoitoilmoitusrekisteriä koskeva sääntely on ollut jo pitkään selkeästi ristiriidassa ensin hallitusmuodon 8 §:n 1 momentin ja sittemmin perustuslain 10 §:n 1 momentin kanssa.

Mainitut hallitusmuodon ja perustuslain säännökset ovat sisältäneet lainsäädäntötoimeksianton, joka on perustuslain voimaan tultua perustunut myös perustuslain 80 §:ään. Kyseinen toimeksianto on velvoittanut sosiaali- ja terveydenhuollon toimialan lainvalmistelusta vastaavaa sosiaali- ja terveysministeriötä.

Sosiaali- ja terveysministeriö on selvityksessään todennut, että: ”Säädökset ovat kuitenkin olleet voimassa perusoikeusuudistuksen voimaan tullessa, eikä niitä tuolloin ole katsottu siinä määrin perustuslain vastaiseksi, ettei niitä voitaisi edelleen soveltaa käytännössä.” Mainitun perusteella ministeriön on katsottava olleen perusoikeusuudistuksen voimaantulosta lähtien tietoinen siitä, että hoitoilmoitusrekisteriä koskeva lainsäädäntö ei täytä perustuslain asettamia vaatimuksia.

Vallitsevan tilanteen arvioinnissa on huomioitava myös se, että valtakunnallisista terveydenhuollon henkilörekistereistä annettua lakia säädettäessä jo vuonna 1989 eduskunnan toinen lakivaliokunta oli mietinnössään pitänyt lakia väliaikaisena ratkaisuna, jonka avulla olemassa olevia suurimpia ongelmia saatiin poistetuksi. Valiokunta myös katsoi, että muun muassa rekistereiden ylläpidon tarpeen ja asianmukaisuuden selvittämistä ja tietosuojan parantamiskeinojen etsimistä oli syytä jatkaa. Saadusta selvityksestä ei ilmene, että sosiaali- ja terveysministeriö olisi valiokunnan edellyttämällä tavalla selvittänyt asiaa.

Edelleen arvioinnissa on otettava huomioon perustuslain 22 §, jonka mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Pidän edellä selostettua perustuslain vastaista tilannetta erittäin vakavana erityisesti sen vuoksi, että kysymys on hyvin arkaluonteisten henkilötietojen käsittelemisestä ja se koskee käytännössä koko väestöä. Kysymys on perusoikeutena turvatun yksityisyyden suojan toteutumisesta, jonka turvaamiseen valtiolla on erityinen perustuslaissa säädetty velvoite.

Henkilötunnuksen käyttö

Hoitoilmoitusrekisterin rekisteriselosteen mukaan rekisteriin kerätään tietoja tilastointia, tutkimusta ja suunnittelua varten. Selosteen mukaan hoitoilmoituksen perustietolomakkeessa potilasta/asiakasta kuvaavina tietoina kerätään muun muassa henkilötunnus.

Asiassa on siten kysymys myös siitä, onko henkilötunnuksen käyttö henkilötietoja kerättäessä lainmukaista.

Terveystieteiden tutkimuslaitoksen valtakunnallisista henkilörekistereistä annetussa laissa tai asetuksessa ei ole säännöksiä henkilötunnuksen käsittelemisestä. Mainitun asetuksen 2 §:ssä mainitaan kerättävänä tietoina potilaan henkilötiedot, joka on kuitenkin laaja käsite. Säännöskohdassa ei ole nimellisesti mainittu henkilötunnusta.

Henkilötietojen käyttöä yleislakina säätelevän henkilötietolain 13 §:ssä säädetään henkilötunnuksen käsittelystä. Pykälän 1 momentin mukaan henkilötunnusta saa käsitellä rekisteröidyn yksiselitteisesti antamalla suostumuksella tai, jos käsittelystä säädetään laissa. Lisäksi henkilötunnusta saa käsitellä, jos rekisteröidyn yksiselitteinen yksilöiminen on tärkeää 1) laissa säädetyn tehtävän suorittamiseksi; 2) rekisteröidyn tai rekisterinpitäjän oikeuksien ja velvollisuuksien toteuttamiseksi; tai 3) historiallista tai tieteellistä tutkimusta taikka tilastointia varten.

Henkilötietolain 4 luvussa säädetään henkilötietojen käsittelystä erityisiä tarkoituksia varten. Lukuun sisältyvässä 14 §:ssä säädetään henkilötietojen keräämisestä historiallista tai tieteellistä tutkimusta varten ja 15 §:ssä tilastotarkoituksia varten.

Henkilötietolakia koskevan hallituksen esityksen (HE 96/1998 vp) yksityiskohtaisissa perusteissa on henkilötietolain 13 §:n 1 momentista todettu, että henkilötunnuksen käsittely olisi sallittua lakiehdotuksessa henkilötietojen käsittelyle säädettyjen yleisten edellytysten mukaisesti rekisteröidyn yksiselitteisesti antamalla suostumuksella. Käsittely olisi sallittua myös, jos siitä on säädetty laissa. Edelleen esityksessä on todettu, että hallitusmuodon 8 §:n lainsäädäntötoimeksiannosta johtuu, että henkilötietojen käsittelyn tulee perustua laintasoiseen sääntelyyn, minkä vuoksi myöskään henkilötunnuksen käsittely ei voi enää perustua pelkästään asetuksen tasoiseen sääntelyyn.

Mainitussa hallituksen esityksessä todetaan henkilötietolain 13 §:n 1 momentin 1-3 kohdista, että kaikissa mainituissa tapauksissa henkilötunnuksen käsittelyn perusedellytyksenä on, että rekisteröidyn yksiselitteinen yksilöiminen on tärkeää säännöksessä mainitun tehtävän suorittamiseksi. ”Tämän vuoksi esimerkiksi pelkkä laissa säädetyn tehtävän helpompi tai nopeampi suorittaminen henkilötunnuksen avulla ei oikeuttaisi henkilötunnuksen käsittelyä, vaan käsittely olisi sallittua ainoastaan silloin, kun rekisteröidyn yksiselitteinen yksilöiminen on tärkeää tehtävästä suoriutumiseksi. Historiallisessa tai tieteellisessä tutkimuksessa pitäisi lähtökohtaisesti pyrkiä saamaan rekisteröidyn suostumus henkilötietojen käsittelyyn. Tämän vuoksi ja myös siksi, että historiallisessa ja tieteellisessä tutkimuksessa sekä tilastoinnissa tulisi mahdollisuuksien mukaan pyrkiä käsittelemään tietoja siten, etteivät rekisteröidyt ole niistä tunnistettavissa, ehdotetaan rekisteröidyn yksiselitteisen yksilöimisen tärkeys säädettaväksi henkilötunnuksen käsittelyn edellytykseksi myös historiallisen ja tieteellisen tutkimuksen sekä tilastoin-

nin osalta. Historiallisessa ja tieteellisessä tutkimuksessa sekä tilastoinnissa rekisteröidyn yksiselitteinen yksilöiminen on yleensä välttämätöntä henkilörekistereitä yhdistettäessä.”

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen (nyk. THL) tilastotoimesta annettua lakia sovelletaan lain 1 §:n 1 momentin mukaan sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja sen kehitystä kuvaavien tietojen käsittelyyn tilastotarkoitusta varten. Saman momentin mukaan terveydenhuoltoa koskevien tietojen käsittelystä tilastotarkoituksessa säädetään lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisista henkilörekistereistä annetussa laissa. Pykälän 2 momentin mukaan edellä 1 momentissa tarkoitettujen tilastointitehtävien hoitamisessa noudatetaan lisäksi tilastolakia siltä osin kuin tässä laissa ei toisin säädetä. Pykälän 3 momentin mukaan tämän lain nojalla kerättyjen henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan henkilötietolakia (523/1999) siltä osin kuin tässä laissa ei toisin säädetä.

Lain 2 §:n 1 momentin mukaan kunnat, kuntayhtymät, valtion viranomaiset sekä julkiset ja yksityiset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tuottajat ovat velvollisia antamaan tutkimus- ja kehittämiskeskukselle sen pyynnöstä sellaiset sosiaali- ja terveydenhuoltoon kuuluvaa toimintaansa koskevat tiedot, jotka ovat välttämättömiä tilastojen laatimisen kannalta ja jotka eivät sisällä tunnistetietoja. Pykälän 2 momentin 1 kohdan mukaan kunnat ja kuntayhtymät sekä julkiset ja yksityiset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tuottajat ovat lisäksi salassapitoa koskevien säännösten estämättä velvollisia antamaan vuosittain tutkimus- ja kehittämiskeskukselle sen pyynnöstä seuraavat tilastojen laatimisen kannalta välttämättömät tiedot: sosiaalihuollon laitoshoidossa olleita sekä laitoshoidon korvaavia, jatkuvasti ja säännöllisesti annettuja sosiaali- tai terveydenhuollon avopalveluja saaneita henkilöitä koskevat tiedot asiakkaan kotikunnasta ja asumismuodosta, palvelun tuottajasta, palvelun lajista ja määrästä, palvelun antamisen aloittamisesta ja päättymisestä sekä palvelun antamisen pääasiallisesta syystä ja asiakkaan palvelun tarpeesta. Pykälän 3 momentin mukaan tunnistetietona annetaan 2 momentissa tarkoitettua palvelua tai toimeentulotukea saaneen henkilön henkilötunnus silloin, kun se on tilastojen laatimisen kannalta välttämätöntä.

Lain 3 §:n 1 momentin mukaan tutkimus- ja kehittämiskeskus päättää 2 §:ssä säädetyn tietojen antovelvollisuuden perusteella kerättävistä tiedoista, niiden antamisessa noudatettavista määräajoista ja menettelytavoista sekä palautetiedoista.

Lain 4 §:n 2 momentin mukaan tutkimus- ja kehittämiskeskus saa lisäksi käyttää tämän lain nojalla keräämiään tietoja sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskukselta annetun lain (1073/1992) 2 §:ssä tarkoitettussa tutkimustoiminnassa.

Lainkohdassa mainittu viittaus sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskukselta annetun lain 2 §:ssä tarkoitettuun tutkimustoimintaan viittaa nykyisin Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta annetussa laissa säädettyihin THL:n tutkimustehtäviin. Muita tehtäviä, joita varten THL:lla voi terveydenhuollon valtakunnallisista henkilörekistereistä annetun lain mukaan olla henkilörekistereitä, ovat suunnittelu- ja valvontatehtävät. THL:sta annetun lain perusteella laitoksella on lisäksi muun muassa seuranta-, kehittämis-, arviointi- ja ohjaustehtäviä. Tutkimus on siis yksi osa THL:n laajasta tehtäväkokonaisuudesta.

Tilastotoimea yleislakina säätelevän tilastolain 1 §:n 1 momentin mukaan kyseisessä laissa säädetään valtion viranomaisten tilastojen laatimisessa sovellettavista tiedonkeruuta sekä tilastojen suunnittelua ja laadintaa koskevista menettelytavoista ja periaatteista. Pykälän 2 momentin mukaan tietojen keräämiseen, luovuttamiseen, suojaamiseen ja muuhun käsittelyyn tilastoja laadittaessa sovelletaan, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa

(621/1999) ja henkilötietolaissa (523/1999) säädetään, jollei tässä tai muussa laissa toisin säädetä.

Tilastolain 5 §:n 1 momentin mukaan tilastoja laativan viranomaisen on huolehdittava siitä, että tiedonantajilta pyydetään vain tilastojen laatimisen kannalta välttämättömät tiedot. Pykälän 2 momentin mukaan tiedot tulee kerätä ja tallettaa ilman tunnistetietoja aina, kun se tilastojen laatimisen kannalta on mahdollista. Tunnistetietoja voidaan kerätä ja tallettaa ainoastaan silloin, kun se on välttämätöntä tietoaineistojen yhdistämiseksi tai kun se on muutoin välttämätöntä yhteiskuntaolojen kehityspiirteitä kuvaavien luotettavien ja vertailukelpoisten tilastojen tuottamiseksi.

Ennen edellä mainittua tilastolakia voimassa olleessa tilastolain (62/1994) 4 §:n 3 momentissa ja 6 §:n 1 momentissa oli osin vastaavat säännökset.

Sosiaali- ja terveysministeriö on selvityksessään todennut, että tunnisteellisten potilastietojen merkitys tutkimus- ja tilastorekistereiden hyödyntämiseksi tilastolain 3 §:ssä tarkoitettuihin tarkoituksiin on vuonna 1993 voimaan tulleen valtiosuusuudistuksen jälkeen kasvanut olennaisesti. Sen jälkeen kunnat ovat päättäneet itsenäisesti, mihin ne saamansa valtiosuudet käyttävät, kunhan hoitavat laissa säädettyt tehtävänsä. Samoihin aikoihin lainsäädäntöä ja alemmanasteisia viranomaisten antamia normeja kumottiin suuri määrä niin kutsutuissa ”norminpurkutalkoissa”.

Selvityksen mukaan valtiosuusuudistuksen yhteydessä valtakunnallisen toiminnan ohjauksen keskeiseksi keinoksi nostettiin informaatio-ohjaus. Informaatio-ohjaus on selvityksen mukaan mahdollista vain, jos sen toteuttajalla on tehtävään tarvittavat tilastotiedot käytettävissään. Selvityksessä on todettu, että vaikka kunnilta kerättävien tilastotietojen yhteiskunnallinen merkitys kasvoi, pyrittiin 1990-luvun alussa minimoimaan potilastiedot, jotka olisi välttämätöntä kerätä tunnisteellisesti. Tuolloin päädyttiin keräämään potilaskohtaisesti tunnisteellisina lähinnä kaikkein kalleinta, tuolloin sairaaloissa osastohoitona toteutettua sairaanhoitoa koskevat tiedot. Avohoitoa koskevia tietoja kerättiin toimintayksikkökohtaisina, tunnisteettomina tilastotietoina. Tästä seurasi selvityksen mukaan merkittäviä ongelmia julkisten terveyspalvelujen seurannan, ohjauksen ja sen tuloksellisuuden sekä hoidon vaikuttavuuden arvioinnin kannalta.

Ministeriön selvityksessä on viitattu yksityisen terveydenhuollon palvelunantajien ostopalveluina tuottamiin viranomaisten vastuulla oleviin terveyspalveluihin sekä kuntien perusterveydenhuollon painottumiseen avohoitoon ja todettu, että kyseisissä tilanteissa syntyy palveluketjuja, joiden toimivuutta potilaan hoidon vaikuttavuuden kannalta ja kustannustehokkuuden ja yhteiskunnallisen ja kansanterveydellisen hyödyn kannalta voidaan arvioida vain, kun samaa potilasta koskevat tilastotiedot ovat yhdistettävissä toisiinsa riippumatta siitä, mikä toimintayksikkö missäkin vaiheessa on vastannut palvelun tuottamisesta tai sen kustannuksista. Edelleen selvityksessä on todettu, että potilaskohtaiset tiedot ovat välttämätöntä kerätä potilaiden hoitoon pääsyä turvaavien määräaikaisten seuraamiseksi, minkä lisäksi potilaskohtaista tietoa edellyttää myös muun muassa kansallisten rokotusohjelmien toteutumisen seuranta.

Ministeriö on katsonut mainitsemistaan syistä olevan välttämätöntä kerätä tunnisteellisiä potilastietoja paitsi erikoissairaanhoidosta ja ympärivuorokautisesta osastohoidosta myös kuntien terveyskeskusten avohoidosta.

Kannanotto

Henkilötunnuksen käyttämisestä tietoja terveydenhuollon valtakunnallisiin henkilörekistereihin kerättäessä on ainakin osin säädetty laissa siltä osin kuin kysymys on tilastotarkoituksiin kerättävistä tiedoista. Kyseisiä tietoja voidaan edellä esitetyllä tavalla käyttää myös tutkimustoimintaan.

Lupa henkilötunnuksen käyttöön on annettu sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämisskeskuksen (nyk. THL) tilastotoimesta annetussa laissa ja se on rajattu koskemaan tilastotarkoitusta ja tutkimustoimintaa. Sen sijaan terveydenhuollon valtakunnallisista henkilörekistereistä annetussa laissa ei ole säädelty henkilötunnuksen käyttöä tietoja kerättäessä. Näin ollen siltä osin kuin henkilötietoja henkilötunnuksineen kerätään mahdollisten muiden tehtävien hoitamista varten, tulee sovellettavaksi yleisenä lakina henkilötietolain henkilötunnuksen käsittelyä koskevat säännökset.

Henkilötietolain 13 § antaa säännöksen soveltajalle harkintavaltaa päätettäessä, milloin rekisteröidyn yksiselitteinen yksilöiminen on laissa säädetyn tehtävän suorittamiseksi tai tieteellistä tutkimusta taikka tilastointia varten tärkeää. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämisskeskuksen tilastotoimesta annettu laki ja tilastolaki rajoittavat tietojen keräämisen tilastojen laatimisen kannalta välttämättömiin tietoihin, minkä lisäksi tunnistetietojen kerääminen ja tallentaminen on niissä vielä erikseen säänneltyä. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämisskeskuksen tilastotoimesta annetussa laissa on lisäksi henkilötunnuksen käyttö rajoitettu tilanteisiin, joissa se on tilastojen laatimisen kannalta välttämätöntä.

Edellä esitetyn perusteella rekisteröidyn antama suostumus ei kaikissa tilanteissa ole edellytys henkilötunnuksen käsittelemiselle, mutta henkilötunnuksen käyttö tällaisessa tilanteessa on tarkoin rajattu edellä selostetuin tavoin eli sen tulee olla välttämätöntä tai tärkeää tehtävän suorittamiseksi.

Minulla ei käytettävissä olevan selvityksen perusteella ole perusteita kyseenalaistaa sitä, etteikö hoitotietojen kerääminen tunnistesteellisena olisi ministeriön selvityksessä esitetyllä tavalla tarpeellista. Henkilötietolaissa ja sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämisskeskuksen tilastotoimesta annetussa laissa on kuitenkin henkilötunnuksen käyttöä pyritty rajoittamaan mahdollisimman vähäiseksi.

Viitataan lisäksi edellä selostettuun eduskunnan toisen lakivaliokunnan mietintöön (II LaVM 3/1989 vp), joka koski hallituksen esitystä laiksi terveydenhuollon valtakunnallisista henkilörekistereistä. Valiokunta piti mietinnössään tärkeänä selvittää, missä tapauksissa tietojen rekisteröinnissä on välttämätöntä käyttää henkilötunnusta ja voidaanko henkilötunnus jossain vaiheessa poistaa ja korvata jollakin vaikeammin henkilöön yhdistettävissä olevalla koodilla.

Mikäli henkilötunnuksen käsittely ei perustu rekisteröidyn suostumukseen eikä siitä säädetä lailla, tulee sen käsittelyn välttämättömyys tai tarkeys tarkoin harkita ja perustella. Tuota harkintaa tehtäessä tulee huomioida rekisteröityjen yksityisyyden suoja.

Olen edellä todennut, että hoitoilmoitusrekisteriä koskevat säädökset eivät täytä perustuslain säädöstyypille, kattavuudelle ja yksityiskohtaisuudelle asettamia vaatimuksia. Terveysalan valtakunnallisista henkilörekistereistä annetussa laissa ei ole säädetty henkilötunnuksen käytöstä tietoja kerättäessä. Henkilötunnuksen käyttö on perustunut sosiaali- ja terveysministeriön selvityksen perusteella siihen, että potilastietojen keräämisen tunnistesteellisena on katsottu olevan välttämätöntä. Vaikka en pysty ottamaan kantaa henkilötunnuksen käytön välttämättö-

myyteen tai tärkeyteen tietoja hoitoilmoitusrekisteriin kerättäessä, totean kuitenkin, että henkilötunnuksen käyttäminen terveydenhuollon henkilötietoja käsiteltäessä on kysymys, joka tulisi mielestäni tarkoin selvittää ja joka tulisi ratkaista terveydenhuollon valtakunnallisia henkilörekistereitä koskevan kokonaisuuden ja sitä säätelevän lainsäädännön yhteydessä.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Viitataan edellä hoitoilmoitusrekisteristä esittämäni kannanottoon ja totean, että Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ylläpitämää hoitoilmoitusrekisteriä koskevat säännökset eivät täytä voimassa olevan perustuslain 10 §:n 1 momentin vaatimuksia henkilörekisterille asetetusta säädöstyypistä, säännösten kattavuudesta eikä yksityiskohtaisuudesta. Rekisteriä koskeva lainsäädäntö on perustuslain asettaman vaatimuksen vastainen. Tilanne on ollut olemassa perusoikeusuudistuksen voimaan tulosta 1.8.1995 lähtien.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos kerää hoitoilmoitusrekisteriin sen sisältämät arkaluonteiset henkilötiedot henkilötunnuksineen. Hoitoilmoitusrekisteriä ja muita terveydenhuollon valtakunnallisia henkilörekistereitä koskevasta lainsäädännöstä vastaa kuitenkin sosiaali- ja terveysministeriö, joka on selvityksensä perusteella ollut perusoikeusuudistuksen voimaan tulosta lähtien tietoinen edellä mainitusta ristiriidasta perustuslain kanssa.

Ministeriöllä on ollut runsaasti aikaa korjata säädöstilanne perustuslain mukaiseksi vielä senkin jälkeen, kun perustuslakivaliokunta on kannanotoillaan täsmentänyt perustuslain asettamia vaatimuksia. Näin ei ole kuitenkaan tehty.

Ottaen huomioon, että edellä mainittu perustuslain vastainen tilanne on jatkunut pitkään ja että asiantila on ollut ministeriön tiedossa samoin kuin se, että kysymys on lainsäädännöstä, jonka perusteella kerätään hyvin arkaluonteisia tietoja erittäin suurina määriä, annan sosiaali- ja terveysministeriölle huomautuksen kyseisen laiminlyönnin vuoksi.

Pyydän lisäksi sosiaali- ja terveysministeriötä ilmoittamaan viimeistään 30.5.2014, mihin toimenpiteisiin ministeriö ryhtyy asiantilan korjaamiseksi.

Kantelu ei anna aihetta muihin toimenpiteisiin.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Esittelijäneuvos

Marjo Mustonen

OIKEUSKANSLERIN VIRASTO

KÄYNTIOSOITE Snellmaninkatu 1 A, Helsinki
POSTIOSOITE PL 20, 00023 Valtioneuvosto

PUHELIN 0295 16001
TELEFAKSI 09 160 23975

E-MAIL etunimi.sukunimi@okv.fi
INTERNET www.okv.fi